

A LED alapú kül- és beltéri világítástechnika az elektronikai kutatás-fejlesztés egyik legdinamikusabban fejlődő szegmense. A LEDinside 2015 évi kimutatásai szerint a világítástechnikai piacon ezen a területen Európa jár élen 23%-os részesedéssel. A kinyerhető fényáram maximalizálása mellett a várható élettartam és a rendszer megbízhatóságának növelésére irányuló törekvés a fejlesztők legfontosabb feladata. A tartós, megbízható megoldásokhoz szem előtt kell tartani azokat a külső tényezőket, melyek hatással vannak az alkatrészek élettartamára, mint például a környezeti hőmérséklet, a feszültség és áram: nem szabad megfeledkezni arról sem, hogy ezek értékét megfelelő korlátok között tartjuk. Ezért tartom nagyon fontosnak a korszerű áramkörvédelmi megoldások alkalmazását ezen a népszerű területen is.

Túlterhelések alkalmazható áttekintése

védelmére komponensek

Közismert, hogy a LED alapú világítástechnikai megoldások a hagyományos eszközöknél jóval hosszabb élettartammal bírnak.

Azonban ez csak akkor igaz, ha az élettartamot befolyásoló faktorok, mint a LED átmenet (junction) hőmérséklete, az átfolyó áram és a tápfeszültség a tervezett határok közt marad.

A hosszabb élettartam során az eszközök több és hosszabb ideig tartó környezeti hatásnak vannak kitéve, a gazdaságos üzemeltetéshez pedig elengedhetetlen a karbantartásmentes kivitel.

Ahhoz, hogy a LED alapú világítástechnikai eszközök a hagyományos megoldásokkal azonos szintű elfogadottságot és fogyasztói bizalmat élvezzenek, a tervezőknek következetesen kell alkalmazniuk azokat a védelmi megoldásokat, amelyek a nemzetközi biztonsági előírásoknak és szabványoknak is megfelelnek.

Az alkalmazható áramkörvédelmi megoldások egyik része közvetlenül a LED komponensek meghibásodása elleni védelmet, ezáltal a karbantartásmentes,

hosszú működést szolgálja, másik részük az áramkör hibás működéséből eredő hőhatások, esetleges sérülések és tüzek keletkezését hivatott meggátolni.

Mivel a LED élettartama nagyban függ attól, hogy a keletkezett hő miként vezeti ki a konstruktőr, a hőmenedzsment elsősorban a megfelelő hűtésre koncentrál.

Rendkívül fontos azonban a kiszámíthatatlan környezeti hatások miatti, nem üzemszerű melegedés elleni védelemre is gondolni.

Túláram és túlmelegedés elleni védelemként a LED fűzérrel sorba kapcsolt PPTC (Polimer PTC – PolySwitch) eszköz használható, melyet célszerű a túlmelegedésvédelem biztosítására a hűtőfelülettel hőkapcsolni is.

Normál üzemben az eszköz alacsony impedanciás állapotában észrevétlen az áramkör számára.

Viszont hiba esetén – részben az emelkedő külső hőmérséklet, részben pedig a nem üzemszerű mértékű áram által – a PPTC belsejében keletkező hő hatására a polimer tágul, a PPTC szerkezete megváltozik és nagy impedanciás állapotba kerül, ezáltal korlátozza a túláramot, megvédve a LED-et a kritikus terheléstől.

Ugyanígy védhető meg a LED driver kimenete is az esetleges áramköri anomáliák által keltett nagy hibaáramtól.

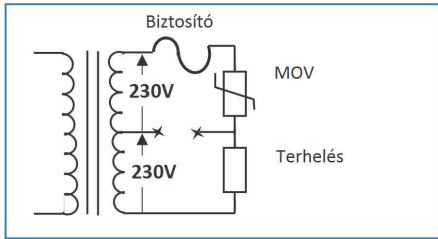
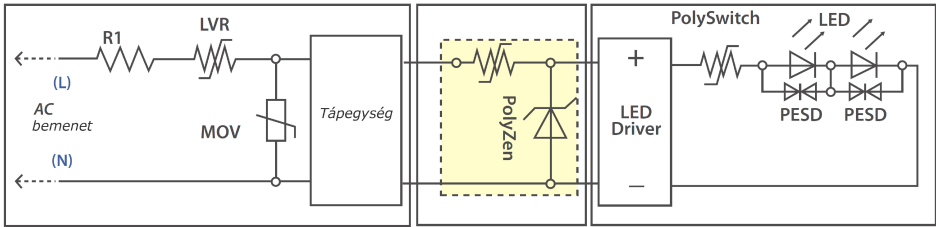
A hálózati tranziensek, például nagy energiájú feszültség tüskék komolyan befolyásolják (csökkentik) a komplett fényforrás élettartamát.

Az ezek elleni védekezés PolySwitch LVR eszközök és fém-oxid varisztorok (MOV) kombinációjával valósítható meg.

Túlfeszültség megjelenése esetén a MOV biztosította védelem megszólal, ezáltal az áramerősség az LVR-en megnő, ami azt aktiválja, nagyimpedanciás állapotba helyezi, miáltal a hibaáram csökkenni kezd.

A következő ábrán a LED meghajtás általános blokkdiagramja látható az alkalmazható védelmi megoldásokkal.

Az ábrán látható áramkörben az R1 ellenállás nem védelmi eszköz, csak azt biztosítja, hogy extrém esetben a hibaáram korlátok közt maradjon és ne haladjon meg az LVR által elviselhető szintet. A hálózati feszültség tranziensei és tüskéi okozta túlfeszültségek ellen ezekkel a fém-oxid varisztorokkal (MOV) eredményesen védekezhetünk a LED-es világítástechnikai eszközeinkben.

A túlfeszültségvédő eszközök azonban nem csak viszonylag gyors lefolyású transziensek, hanem akár percekig, órákig tartó abnormális túlterheléseknek is ki lehetnek téve, például hibás hálózatokon, vagy a transzformátorban fellépő null vezeték szakadás esetén, mint azt példaként ábránkon is bemutattuk.

Ilyenkor a MOV-ra eső feszültség a névleges értéke fölé emelkedik, a terhelés áramkorlátozó hatása miatt pedig az olvadóbiztosító nem biztos, hogy ki fog oldani, emiatt az összes energia az MOV-ra összpontosul, és annak túlmelegedését, leégését okozhatja.

A villámlás, az induktív vagy kapacitív terhelés hirtelen kapcsolása is olyan további transzienseket indukálhat, melyek során fellépő extrém feszültség a

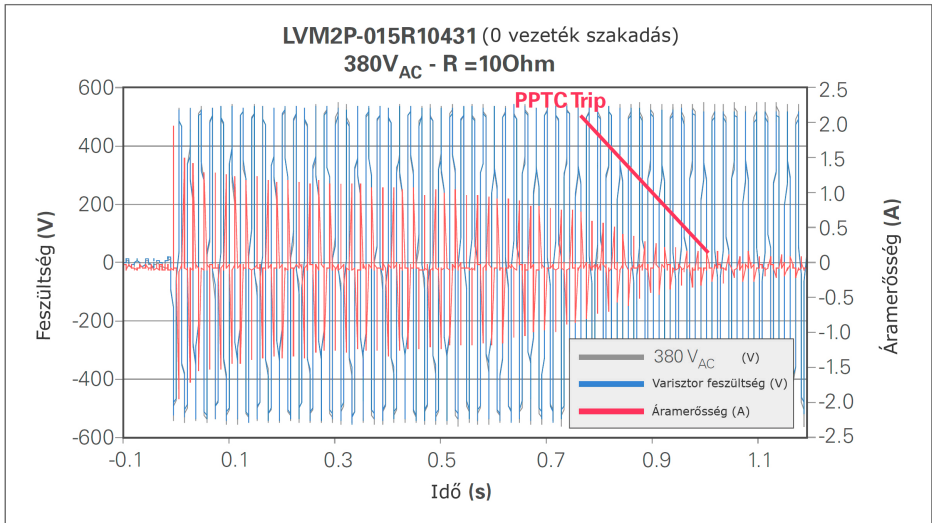
varisztor hő-túlforrásához, felrobbanásához, illetve tűzhöz vezethet.

A közelmúltban jelentek meg olyan melegedés védelemmel ellátott MOV eszközök, amelyek sokféle áramkör, így például a LED alapú világítótestek védelmére is alkalmazhatók.

Normál üzemi körülmények között a MOV kapcsain megjelenő hálózati feszültség nem haladja meg az eszközre jellemző maximális effektív értéket (VAC RMS) és a transziensek okozta energia-növekedés sem terheli túl azt.

Azonban abnormális körülmények, mint például a nulla vezeték esetleges megszakadása esetén meg kell védeni a folyamatosan nagy feszültség transzienseknek kitett varisztert a hőmérséklet túlfutástól.

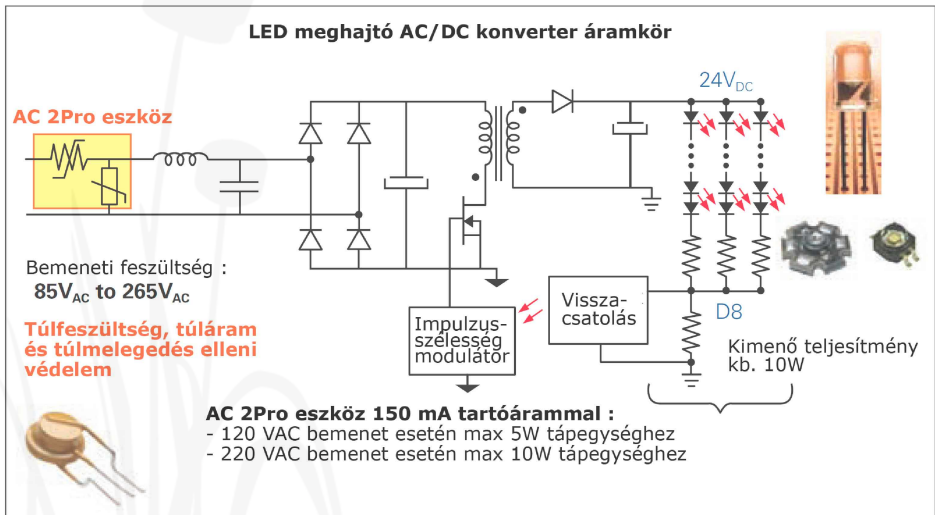
Ezt korábban sorosan kapcsolt TCO-val oldották meg, a szokásos séma pedig szükségessé tette egy túláramvédő eszközt, például egy olvadóbiztosító használatát is azért, hogy a túlterhelést okozó transziens áramot is a szükséges minimum alatt tudjuk tartani.

A sok diszkrét védelmi elem helyett kézenfekvő integrált megoldást használni, ezt kínálja a Raychem AC 2Pro™ eszköze is, amely egy MOV és vele hő-kapcsolt, egybe tokozott polimer alapú PTC kombinációja.

Abnormális körülmény okozta

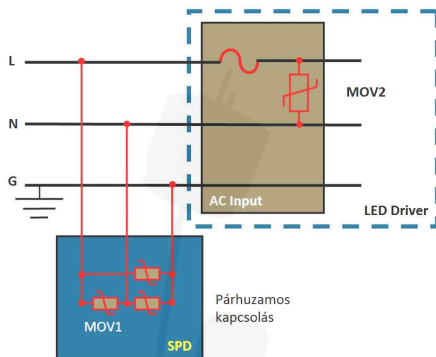
túlfeszültség esetén a MOV a megszokott módon kis impedanciájú állapotba kerül és nagy áram kezd folyni rajta, mely például a null vezeték megszakadása esetén olyan mértékű is lehetne, hogy a MOV tönkremeneteléhez és esetlegesen tűzhoz

vezetne abban az esetben, hogyha nem lenne a rendszer része a szorosan hőkapcsolt PPTC, ami a MOV hirtelen melegedése által azonnal nagy-impedanciás állapotba kerül és korlátozza a melegedést kiváltó nagy áramerősséget.

A PPTC a hiba megszűnése esetén – lehűlés után – alapállapotba áll, ezzel biztosítva a 2Pro eszköz alapállapotba állítását is, mindezt csere illetve külső karbantartás szükségessége nélkül.

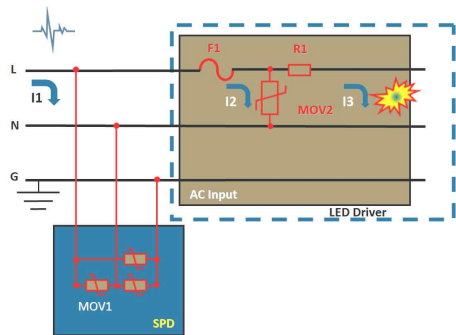
Az ábrán nyomon követhető egy null vezeték szakadása miatt fellépő nagy túlfeszültség hatására megszólaló 2Pro védelem működése.

Az áramkörvédelmi megoldások ajánlott elrendezése

A LED meghajtó modulokban használt varisztorok elrendezése is fontos szempont, mivel a surge védő modul

nagyobb méretű varisztorra előbb kell, hogy „megszólaljon”, mint a LED driverben használt kisebb méretű MOV. Emiatt az SPD-ben (surge protection device-ban) alkalmazott varisztor megszólalási feszültsége alacsonyabb kell, hogy legyen mint a driverben használtaké, ahhoz hogy ez utóbbiakra csak az általuk elviselhető mértékű feszültség jusson.

Az elrendezésre vonatkozó szabályok az alábbiakban foglalhatók össze:

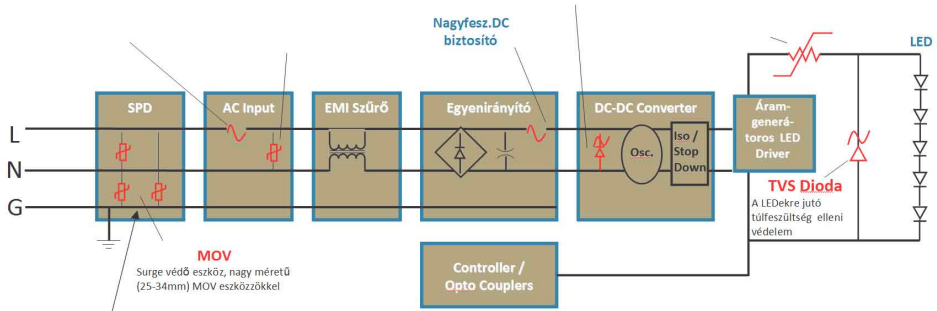
- A tranziens energia nagyobb része az MOV1-en haladjon át
- A maximális folyamatos működési feszültségre (V_m) vonatkozó kiválasztási szabály a következő:

$$V_m(\text{MOV1}) \leq V_m(\text{MOV2})$$
- A maximális clamping feszültségre (V_c) vonatkozó kiválasztási szabály a következő:

$$V_c(\text{MOV1}) \leq V_c(\text{MOV2})$$

AC biztosító
Olvadó biztosító megfelelő I²T értékkel (Energy Star IEEE C.62.41)

MOV
Fém oxid varisztor (MOV) : védelem a rövid ideig tartó túlfeszültség impulzusok ellen (surge)

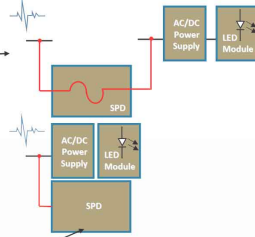
TVS Dioda
A DC oldalon TVS dióával előzhetük meg a túlfeszültség behatolását

PPTC
Túláram és túlmelegedés elleni védelem

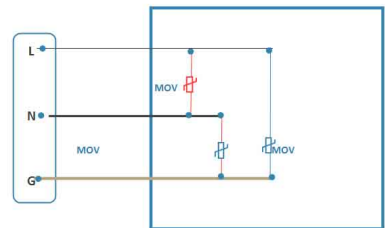
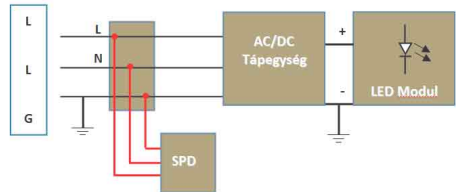

Tipikus LED fényforrás védelmi mechanizmus transziens és surge elleni védő komponensekkel

Villámzás, vagy a hálózaton történt nagy fogyasztó kibekapcsolás okozta transziens túlfeszültség

Delta kapcsolás, ez a legjobb megoldás a transziensek elleni védelemre

- Esetlegesen érdemes az SPD-vel sorba kapcsolt induktivitást használni, mert így az MOV1 nagyobb surge energiát képes elnyelni:

$$V(\text{MOV1}) = V(\text{MOV2}) * di/dt$$

Ha ezeket a szabályokat be is tartottuk, és a transziens energiát az SPD nagy részben el is vezette, a LED driverre még mindig jut túlterhelés, ami veszélyt jelent a driver komponenseire.

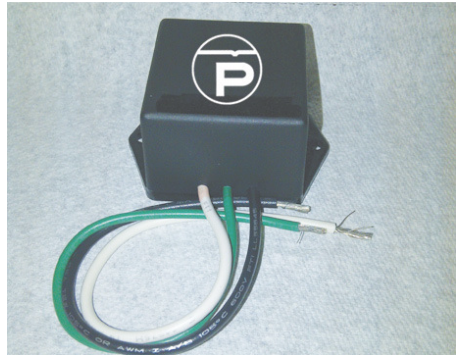
Emiatt a helyi védelemnek együtt kell működni az SPD-vel. A maradék túlfeszültség mini-malizálásához gyors működésű és alacsony clamping feszültségű varisztor szükséges. Az MOV2 clamping feszültségét az MOV1-é felett kell tartanunk ahhoz, hogy az I₁ áramot maximalizáljuk, ezáltal I₂ túláramot minimalizáljuk, mivel így biztosítható, hogy a maradék áram az F1 olvadóbiztosítót nem oldja ki.

A primer áramkör eredő ellenállását (NTC, EMI szűrő, NTC, egyenirányító híd, PFC modul, transzformátor, tranzisztor stb.) esetlegesen növelve minimalizálható az I_3 áram, ezáltal csökkentve a meghibásodás veszélyét.

A surge által különösen veszélyeztetett áramköri elemeket az SPD által „átengedett” túlfeszültségektől TVS diódák alkalmazásával védhetjük meg.

Protek LED világítás túlfeszültségvédő modulok a piacon kiemelkedő surge kezelési képességekkel

A Protek TVS diódái és mátrixai nem ismeretlenek a hazai mérnökök körében, korábban az Elektronet hasábjain is

megjelent számos cikk túlfeszültség-védelmi megoldásaikkal kapcsolatban.

Most egy új termékcsalád kapott helyet a palettán, a kifejezetten világítótestekhez kifejlesztett túlfeszültségvédő modulok családja.

Az eszköz többféle vonali feszültségre kétféle kivitelben készül, 10,000 A @ 8/20 μ s és 20,000 A @ 8/20 μ s surge

ELECTRICAL CHARACTERISTICS PER LINE @ 25°C Unless Otherwise Specified					
PART NUMBER	RATED STAND-OFF VOLTAGE V_{WSM} VOLTS AC	ENERGY @2ms W_p 1 X PULSE JOULES	MAXIMUM PEAK PULSE CURRENT (8/20 μ s) I_{pp} AMPS	MAXIMUM CLAMPING VOLTAGE (Fig. 1) $@ I_p = 100A$ V_c VOLTS	TYPICAL CAPACITANCE $@0V, 1MHz$ C pF
PBSP-120-20K	120	350	20000	650	3000
PBSP-220-20K	220	880	20000	1350	1500
PBSP-240-20K	240	920	20000	1355	1480
PBSP-277-20K	277	1100	20000	1500	1400
PBSP-380-20K	380	1300	20000	1680	1200

ELECTRICAL CHARACTERISTICS PER LINE @ 25°C Unless Otherwise Specified					
PART NUMBER	RATED STAND-OFF VOLTAGE V_{WSM} VOLTS AC	ENERGY @2ms W_p 1 X PULSE JOULES	MAXIMUM PEAK PULSE CURRENT (8/20 μ s) I_{pp} AMPS	MAXIMUM CLAMPING VOLTAGE (Fig. 1) $@ I_p = 100A$ V_c VOLTS	TYPICAL CAPACITANCE $@0V, 1MHz$ C pF
PBSP-120-10K	120	275	10000	660	1500
PBSP-220-10K	220	440	10000	1350	750
PBSP-240-10K	240	460	10000	1355	740
PBSP-277-10K	277	500	10000	1400	720
PBSP-380-10K	340	565	10000	1680	600

áramokra, valamint az IEEE/ANSI C62.41.2 szabvány iránymutatásainak megfelelően túlfeszültség elleni védelmet nyújt a föld-fázis, fázis-nulla és nulla- föld vezetékek között.

Éghetetlen műanyag tokozásban kerül forgalomba, vonalanként 2500/5000 W (10/20 kA Peak Pulse Power - $t_p = 10/1000\mu s$) energia elnyelésére képes.

